

4. Boken om glemsomhet

Del 1: Hva gjøres ved glemsomhet¹?

1. Det berettes etter Abō Horayrah, at Guds sendebud ﷺ sa: «Sannelig, når en av dere stiller dere til å forrette tidebønnen,² kommer Satan til ham og distraherer ham, helt til han ikke vet hvor mye han har forrettet. Når en av dere opplever det, må han utføre to *sojōder* mens han sitter.»

2. Det berettes etter imam Mālik,³ at han fikk høre at Guds sendebud ﷺ sa: «Sannelig, jeg glemmer, eller⁴ det blir gjort at jeg glemmer,⁵ slik at jeg kan skape en retning⁶.»

¹ Glemsomhet under tidebønnen.

² Dette prinsippet gjelder både pålagte tidebønner og overskytende bønner.

³ Ibn ‘Abd-ol-Barr sa: «Jeg kjenner ikke til at denne beretningen er blitt berettet etter Guds sendebud ﷺ utenom på denne måten, verken som *mosnad* eller *maqtō‘* (مقتوع – den beretningen hvis beretterkjede stanser på en *tābi‘ī*. En slik beretning kan være autentisk, god, eller svak). Det er en av de fire beretningene som er i al-Mowatta’, og finnes ikke i noen andre enn den, verken som *mosnad* eller *morsal*. Men dens mening er autentisk i prinsippene.» *Balāgh* (en beretningen gjengitt uten beretterkjede) blir ikke ansett som *maudō‘* i øynene til *ḥadīth*-vitenskapens lærde – spesielt etter imam Mālik. Sofyān sa til og med: «Når imam Mālik sier: 'Jeg fikk høre ...' da er det en autentisk beretterkjede!» Az-Zarqānī, *Sharḥ az-Zarqānī ‘alā Mowatta’ al-imām Mālik*, 1:367.

Maudō‘ (موضوع): En beretning blir erklært for det når det finnes en beretter i beretterkjeden som har sagt noe selv og hevder at det er fra Guds sendebud ﷺ. Det vil si: en oppdiktet beretning.

⁴ Noen lærde har ment at ordet «eller» viser til tvil hos beretteren. Men ‘Īsā ibn Dīnār og Ibn Nāfi‘ sa: «Det står ikke for tvil, men betyr: 'Jeg glemmer, og det er Gud som får meg til å glemme.'» Al-Bājī, *Al-Montaqā sharḥ al-Mowatta’*, 1:182.

⁵ I al-Mowatta’, gjengitt etter imam Moḥammad, finner vi følgende ord: «Sannelig, det blir gjort at jeg glemmer, for at jeg skal skape en retning.» Ibn Anas al-Madanī, *Mowatta’ Mālik bi riwāyah Moḥammad ibn al-Ḥasan ash-Sheybānī: Bāb an-nawādir*, 1:339#970.

De ovennevnte ordene er tydelige på at det ikke er noen form for tvil i beretningens ord, i motsetning til versjonen gjengitt etter Yahyā.

Imam Mālik's trosoverbevisning vedrørende Hans Hellighets ﷺ glemsomhet blir innlysende gjennom denne beretningen som han har gjengitt. Vi har også diskutert denne saken tidligere under bok 3, 15:59.

Al-Qāḍī ‘Iyāq skrev følgende: «Ifølge oss hadde ikke Hans Hellighet ﷺ tillatelse til å kunne forglemme seg i det hele tatt med hensyn til budskap og religiøs rettledning.» Videre opplyser han at de handlingene som var basert på glemsomhet i en religiøs sak, hadde en underforstått visdom fra Gud, nemlig å bevise Hans Hellighets ﷺ *sonnah* ved handling. For handling og å viderefremme et budskap er tydeligere enn bare ord. Et annet bevis er at Hans Hellighet ﷺ ikke opptrer som sikker på den glemsomheten, men merker den med det samme, slik at mistanken forsvinner og visdommens nytte blir innlysende. Al-Yaḥṣobī, *Ash-Shifā bi ta’rīf ḥoqōq al-Moṣṭafā*, 2:344–345.

⁶ En retning for tilhengerne å etterleve.

Det er viktig å utdype det som angår Hans Hellighets ﷺ forslag om verdslige saker. Vi ser på noen beretninger, men prinsippet vil gjelde alle former for beretninger. Da profeten ﷺ kom til Medina, så Hans Nåde ﷺ følgesvennene fra Medina pode daddelpalmetrærne. Hans Nåde ﷺ sa: «Kanskje er det bedre for dere å ikke gjøre det.» De lot være å gjøre det, og det ble færre dadler det året. Det ble nevnt for Hans Hellighet ﷺ. Hans Hellighet ﷺ svarte: «Sannelig, jeg er kun et menneske! Når jeg befaler dere en ting vedrørende deres levemåte, handle ifølge den. Men når jeg befaler dere en ting fra min egen oppfatning, vit at jeg kun er et menneske.» An-Nīsābōrī, *Al-mosnad aṣ-ṣaḥīḥ: Bāb wojōb imtithāl mā qālaho shar‘an dōna mā zakaraho ﷺ min ma‘āyishi ad-donyā ‘alā sabīl ar-ra’y*, 4:1835#2362.

3. Det berettes etter imam Mālik, at han fikk høre at en mann spurte al-Qāsim⁷ ibn Moḥammad, han sa: «Jeg får mistanker under tidebønnen,⁸ og det hender veldig ofte med meg.» Al-Qāsim ibn Moḥammad sa: «Fortsett tidebønnen, for mistanken vil ikke forlate deg før du er helt ferdig og sier: 'Jeg har ikke fullført min tidebønn!'⁹»

I en annen beretning er ordene: «Dere kjenner bedre til deres verdslige affærer.» An-Nīsābōrī, *Al-mosnad aṣ-ṣaḥīḥ: Bāb wojōb imtithāl mā qālaho shar'an dōna mā ḏakaraho* ﷺ min ma'āyishi ad-donyā 'alā sabīl ar-ra'y, 4:1835#2363.

Vi finner også følgende ord: «Det var kun en tanke jeg tenkte, dere må ikke følge den tanken. Men når jeg sier til dere noe på vegne av Gud, godta det, for i sannhet lyver jeg aldri om Gud, den Allmektige og den mest Storslagne!» An-Nīsābōrī, *Al-mosnad aṣ-ṣaḥīḥ: Bāb wojōb imtithāl mā qālaho shar'an dōna mā ḏakaraho* ﷺ min ma'āyishi ad-donyā 'alā sabīl ar-ra'y, 4:1835#2361.

An-Nawawī kommenterte: «De lærde sier at profetens ﷺ ord 'fra min egen oppfatning ...' vil si det som vedrører verdslige affærer og livsopphold, det er ikke en lovgivning (det er ikke obligatorisk å følge det). Det som angår det Hans Hellighet ﷺ sier ved sin *ijtihād* (tolkning av Guds lov, men tolkningen er utledet fra den loven, som svar på nye samfunns forhold) og mener det som en lovgivning, er det obligatorisk å følge. Å pøde daddelpalmetrærne var ikke av den sistnevnte formen, men den førstnevnte formen.» [...]

Han fortsatte: «De lærde sier at det ordet var ikke et budskap (åpenbaring fra Gud, eller befaling fra Guds sendebud ﷺ), men kun et forslag, slik som det blir tydeliggjort i disse beretningene.» Videre opplyser han at det er ingen mangel eller synd i denne hendelsen med tanke på Hans Hellighets ﷺ vesen. Bakgrunnen for å be dem å ikke gjøre det var å knytte deres iver til det hinsidige og dets erkjennelse. An-Nawawī, *Al-Minhāj fī sharḥ ṣaḥīḥ Moslim ibn al-Ḥajjāj*, 15:116.

Vi lærer følgende ting fra disse beretningene: a) Gud skaper rom for rådslagning. b) Gud setter følgesvennenes troskap og standhaftighet på prøve. c) Gud gjør det tydelig at Hans elskede profet ﷺ ikke løy om det som kom fra Herren. d) Gud viser oss at profeten ﷺ holdt Gud som kjernen i alle sine valg i livet og fokuserte mest på det hinsidige. e) Gud ville gjennom Sitt sendebud ﷺ rette følgesvennenes konsentrasjon mot det hinsidige.

Enkelte legger vekt på følgende ord: «Sannelig, jeg er kun et menneske. Det jeg sier til dere på vegne av Gud, er sant. Det jeg sier til dere fra meg selv, vit at jeg er et slikt menneske som har rett og kan bomme.» Bazzār kommenterte: «Vi kjenner ikke til det som er blitt gjengitt etter Ibn 'Abbās utenom ved denne beretterkjeden.» Alī ibn Abī Bakr al-Haythamī, *Kashf-ol-astār 'an zawā'id al-Bazzār: Bāb al-ijtihād*, 1. utg. (Beirut: mo'assasah ar-risālah, 1979), 1:111.

De tar ordet *okḥṭī'* – det stammer fra *ikhṭā'an* – og strever for å mene at det betyr å synde. Ordet *khaṭa'* har mange betydninger, blant dem er: synd, feil, overtredelse. Basert på det sier de at profeter kan synde.

Ordet blir ansett som det motsatte av det som er korrekt. Det er å bomme på det man har siktet på. *Khaṭa'* er det du ikke har til hensikt å gjøre, likevel skjer det. Al-Ifriqī, *Lisān-ol-'Arab*, 1:65–66.

Det viser vårt standpunkt vedrørende profetens ﷺ glemsomhet under verdslige affærer, og med *okḥṭī'* menes det å mene noe, men noe annet viser seg å skje. Det betyr ikke å synde, men å bomme på noe ved en tanke.

⁷ Han var barnebarnet til vår mester Abō Bakr sannhetsvitnet ﷺ. Az-Zarqānī, *Sharḥ az-Zarqānī 'alā Mowatta' al-imām Mālik*, 1:368.

⁸ Får mistanke om at jeg har forrettet for få bønneenheter.

⁹ Dette er al-Qāsim's utsagn om den som blir overmannet av glemsomhet og mistanke, og blir ikke nesten sikker. For den som glemmer seg, gjør det av to årsaker: a) Det er mulig at han overmannes av sikkerheten om å ha glemst, for han glemmer sjelden. b) Han glemmer seg ofte helt til at han nesten ikke lenger er sikker, det kommer under hvisking (forstyrrelsen) fra Satan. Det som angår den andre formen, er at han sier: Fortsett med tidebønnen og ikke rett deg mot glemsomheten. For hvis han bestemmer seg for å fortsette basert på å være sikker på at han glemte seg, vil ikke hans tidebønn bli ansett som fullført. Bør han utføre *sojōd as-sahw*, eller ikke? Her er det delte meninger, ifølge Mālikī-lærde. Vi finner de ord gjengitt etter imam Mālik, at man ikke skal utføre *sojōd as-sahw*. Men det gjengis også følgende: «Hvis han utfører det etter *taslīm*, er det bra.» Det tyder mest på at han skal gjøre det, slik som den som sjelden forglemmer seg. Al-Bājī, *Al-Montaqā sharḥ al-Mowatta'*, 1:183.